
سرشناسه:	لطفی، مهدی، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	تنگه هرمز در ضربان انسداد / مهدی لطفی؛ ویراستاران حسین بر خورداری، حسین قاسم حمزه. قم: زمزم هدایت، ۱۳۹۳.
مشخصات نشر:	۲۱۶ ص.
مشخصات ظاهری:	۱۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۳۴۳-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸
شابک:	فیبا
وضعیت فهرست‌نویسی:	تنگه هرمز
موضوع:	تنگه هرمز -- جنبه‌های استراتژیکی
موضوع:	۱۳۹۳ ت ۹/۲۱۵۱/۹ DSR
رده‌بندی کنگره:	۹۵۵/۷۳۵
رده‌بندی دیوبی:	۳۶۵۳۵۲۹
شماره کتابشناسی ملی:	

تنگهٔ هرمز در ضربان انسداد

مهدی لطفی

نیزه
انتشارات

www.ketab.ir

زنجیر

تنگه هرمن در ضربان انسداد

نویسنده: مهدی لطفی
ویراستاران: حسین بر خرداری، حسین قاسم حمزه
صفحه آرا: حمزه زاهدی
ناشر: زمزم هدایت

چاپ: آبنوس ○ نوبت چاپ: اول ○ تاریخ چاپ: زمستان ۱۳۹۳
شمارگان: ۱۰۰۰ ○ قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۶-۲۴۳-۵

آدرس ناشر: قم، خیابان دور شهر، نبش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۳۰۷۳۵-۰۲۵ همراه: ۰۹۱۲۲۵۳۲۸۸۷

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۳
مقدمه	۱۵

بخش اول: مفاهیم و کلیات

فصل اول: تاریخچه تنگه هرمز	۱۹
۱-۱. تنگه هرمز	۲۰
۲-۱. ویژگی های طبیعی تنگه هرمز	۲۲
۳-۱. گردش حاکمیت بر تنگه هرمز	۲۶
۱-۳-۱. تنگه هرمز در دوره باستان و پیش از دوره اسلامی	۲۶
۲-۳-۱. تنگه هرمز در دوره اسلامی	۲۹

فصل دوم: بررسی جایگاه ژئوپلیتیک تنگه هرمز	۳۵
۱-۲. تبارشناسی مفهوم ژئوپلیتیک	۳۵
۱-۱-۲. تعریف جدید ژئوپلیتیک	۳۸
۲-۲. ژئوپلیتیک خلیج فارس	۴۰
۱-۲-۲. اهمیت جغرافیای خلیج فارس	۴۲
۳-۲. ژئوپلیتیک تنگه هرمز	۴۴
۱-۲-۲. مؤلفه های ژئوپلیتیکی تنگه هرمز	۴۷

فصل سوم: بررسی جایگاه استراتژیک و ژئواستراتژیک تنگه هرمز.....	۴۹
۱-۳. موقعیت استراتژیک تنگه هرمز.....	۵۰
۱-۱-۳. مفهوم لغوی استراتژی.....	۵۰
۲-۱-۳. مفهوم اصطلاحی استراتژی.....	۵۰
۳-۱-۳. ارزش‌های راهبردی تنگه هرمز.....	۵۵
۲-۳. موقعیت ژئواستراتژیک تنگه هرمز.....	۶۰
۱-۲-۳. مؤلفه‌های ژئواستراتژیک تنگه هرمز.....	۶۱
فصل چهارم: ابعاد حقوقی تنگه هرمز در حقوق بین‌الملل دریاهای.....	۶۳
۱-۴. حقوق بین‌الملل دریاهای.....	۶۴
۱-۱-۴. کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاهای.....	۶۵
۲-۴. تنگه‌های عبوری (حق عبور بی‌ضرر و ترانزیت).....	۷۲
۲-۴. رژیم حقوقی تنگه هرمز.....	۸۱
۳-۴. رژیم حقوقی تنگه هرمز.....	۸۲
۱-۳-۴. مناطق دریایی تنگه هرمز.....	۸۲
۲-۳-۴. شرایط حقوقی عبور از تنگه هرمز.....	۸۵

بخش دوم: جایگاه و تراز امنیتی تنگه هرمز

فصل اول: امنیت تنگه هرمز از دیدگاه جمهوری اسلامی ایران.....	۹۱
۱-۱. جایگاه امنیتی تنگه هرمز و خلیج فارس قبل از انقلاب اسلامی ایران.....	۹۲
۲-۱. جایگاه امنیتی تنگه هرمز بعد از انقلاب اسلامی ایران.....	۹۵
۳-۱. الگوی امنیتی جمهوری اسلامی ایران در تنگه هرمز و خلیج فارس.....	۹۹
۱-۳-۱. اعتمادسازی، ضرورت تحقق الگوی امنیتی ایران در منطقه.....	۱۰۰
فصل دوم: امنیت تنگه هرمز از منظر منطقه‌ای و بین‌المللی.....	۱۰۳
۱-۲. الگوهای امنیتی کشورهای منطقه در خلیج فارس و تنگه هرمز.....	۱۰۳
۱-۱-۲. شناسایی اهداف شورای همکاری خلیج فارس.....	۱۰۶
۲-۲. راهبرد امنیتی غرب و به‌ویژه آمریکا در خلیج فارس و تنگه هرمز.....	۱۱۳
۱-۲-۲. اهداف اقتصادی.....	۱۱۳
۲-۲-۲. اهداف سیاسی.....	۱۱۴
۳-۲-۲. اهداف راهبردی.....	۱۱۶

بخش سوم: پیامدهای امنیتی و حقوقی بستن تنگه هرمز

فصل اول: بررسی توانایی جمهوری اسلامی ایران در بستن تنگه هرمز ۱۳۳

۱-۱. بررسی توان و قدرت نظامی ایران در بستن تنگه هرمز ۱۲۴

۱-۱-۱. قدرت نظامی ایران از دید خارجی ۱۲۵

۱-۱-۲. قدرت نظامی ایران از دید داخلی ۱۳۱

۲-۱. انسداد یا طرح ناامن سازی در تنگه هرمز ۱۳۶

فصل دوم: بررسی دیدگاه های حقوقی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران درباره

تنگه هرمز ۱۳۹

۱-۲. دیدگاه های حقوقی جمهوری اسلامی ایران درباره تنگه هرمز ۱۳۹

۲-۱. دیدگاه های رسمی ایران به رژیم حقوقی تنگه هرمز ۱۴۰

۲-۲. دیدگاه های امنیتی جمهوری اسلامی ایران درباره تنگه هرمز ۱۵۱

فصل سوم: پیامدهای احتمالی حقوقی و امنیتی بستن تنگه هرمز ۱۶۳

۱-۳. پیامدهای احتمالی حقوقی بستن تنگه هرمز ۱۶۴

۱-۳-۱. اقدامات سیاسی - حقوقی منطقه ای و بین المللی ۱۶۴

۱-۳-۲. پیامدهای احتمالی حقوقی منطقه ای و بین المللی ۱۷۴

۲-۳. پیامدهای احتمالی امنیتی بستن تنگه هرمز نسبت به امنیت جمهوری اسلامی ایران ۱۷۷

۱-۳-۲. پیامدهای احتمالی امنیتی منطقه ای با عنایت به دید خارجی ۱۷۸

۲-۳-۲. پیامدهای احتمالی امنیتی با دخالت امر یک طرفه سازمان های

بین المللی ۱۸۶

بخش چهارم: نتیجه گیری و پیشنهادها

نتیجه گیری ۱۹۳

پیشنهادها ۱۹۹

کتابنامه ۲۰۳

پیشگفتار

این اثر برای اسناد دادن، تحلیل گران و دانشجویان علوم سیاسی، حقوق، تاریخ و علاقه‌مندان به مسائل تنگه هرمز، در ابعاد منطقه‌ای و جهانی، نگاشته شده است. نگاه جهانی به منطقه خاور میانه و برجسته شدن حوزه بحری خلیج فارس در آن، اهمیت استراتژیک و ژئوپلیتیک تنگه هرمز را دوچندان کرده است. هر تحرک و فعالیتی که بر امنیت خلیج فارس اثرگذار باشد، بازتاب‌های رسانه‌ای را به خود معطوف می‌کند؛ از جمله این حساسیت‌ها درباره انسداد تنگه هرمز به دست جمهوری اسلامی ایران - که ابعاد حیاتی این گذرگاه آبی - است. این موضوع باعث تحلیل کارشناسان حقوقی و نظامی منطقه‌ای و بین‌المللی به سناریوهای محتمل وقوع این اقدام است که این یکی از مباحث تأمل‌برانگیز در صحنه سیاست بین‌الملل می‌باشد.

از طرفی، ارتقای توان نظامی ایران و حضور مقتدرانه در عرصه دریا و نظارت و کنترل بر تنگه هرمز صداقت‌گفتار ایران را در ذهن ناظران به حتمیت رسانده است. متقابلاً، طرح این اقدام ایران برای زمانی است که امنیت

و منافع ملی خود را در معرض تهدید ببیند؛ در این صورت، اقدام به اجرای اصل دفاع مشروع خواهد نمود.

در این سیستم، تقابل به طرفیت ایالات متحده آمریکا با حضور متحدان عربی و غربی خود است و در مقابل، جمهوری اسلامی ایران با استقلال عمل در عرصه سیاسی برای منافع آمریکا در منطقه تهدید محسوب می شود؛ از این رو، با استفاده از ابزارهای منفعل کننده بر ضد ایران - در شرایط کنونی و حساس که تحریم های هدفمند کشورهای غربی بر ضد ایران به اجرا درآمده است، ایران هم برای شکستن حلقه های فشار و گذار از بحران، چشم انداز دفاعی و امنیتی خود را در دستور کار قرار می دهد؛ پس، توانایی انسداد را شاید بتوان با برهم زدن موازنه به آسانی محقق کرد، ولی اقدام ایران واکنشی دفاعی و محقق خواهد بود و در پاسخ به گام نخست تهدید کنندگان امنیت و منافع ملی ایران است.

در این پژوهش کوشیدیم ضمن تبیین وضعیت ژئوپلیتیک تنگه هرمز مسائل حقوقی و امنیتی را، هم از نظر توانایی انسداد و هم از نظر واکنش مخالفان این اقدام، بررسی کنیم، شاید در تحلیل ها و مواضع مؤثر باشد.

در پایان از استادان محترم جناب آقای دکتر مهدی مطهرنیا و جناب آقای دکتر ماشاء الله حیدرپور که نگارنده را در این پژوهش یاری کردند، قدردانی می نمایم.

همچنین، از خوانندگان این کتاب تقاضا دارم با دیدگاه های سازنده خود، نگارنده را بهره مند سازند.